

LUND UNIVERSITY

Lilian Andersson (1937-2019) in memoriam

Rydström, Jens

Published in:

Albertine: Tidsskrift utgitt av Prostitueres Interesseorganisasjon i Norge (PION)

2019

Document Version:

Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Rydström, J. (2019). Lilian Andersson (1937-2019) in memoriam. *Albertine: Tidsskrift utgitt av Prostitueres Interesseorganisasjon i Norge (PION)*, 31(1), 36-41.

Total number of authors:

1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

ALBERTINE

JUNI & DESEMBER 2019

**SEX-
ARBEID**

Lilian Andersson

(1937-2019) IN MEMORIAM

Lilian Andersson, en av den nordiska sexarbetarrörelsens pionjärer, avled den 18 februari efter en tids sjukdom. Första gången hon talade offentligt om sexarbetares rättigheter var den 27 februari 1977. Sedan var hon under hela sitt återstående liv engagerad i organiseringen av sexarbetare.

Lilian föddes på Östermalm i Stockholm. Hon växte upp i en arbetarfamilj som arbetade hårt för att hon skulle kunna gå i "fina" skolor, men med sitt temperament och sin egensinnighet kände hon sig dock aldrig hemma i den överklassvärld som hennes skolkamrater representerade. I stället sökte hon sig till konstnärsvärlden. Hon studerade vid Konstskolan Idun Lovén och arbetade främst med textilkonst och konsthantverk. Under många år var hon stamgäst på Ormens Pigor, ett café i Gamla Stan i Stockholm där konstnärbohemen kring poeten Paul Andersson höll till. Från den tiden bar hon med sig ett brett kontaktnät i efterkrigstidens konstnärskretsar. Det var också då hon stiftade

bekantskap med droger, och resten av sitt liv var hon engagerad i missbruksproblematiken, först inom Riksförbundet för hjälp till läkemedelsmissbrukare, RFHL, senare också inom sexarbetarrörelsen.

När Lilian var 21 fick hon sitt första barn, en dotter som växte upp hos sin mormor, men senare gifte hon sig och fick ytterligare tre barn. Hon fick ge upp sina konstnärliga ambitioner eftersom hon var tvungen att jobba ihop pengar till familjens försörjning, men på fritiden fortsatte hon hela livet med att skapa konst. Hon var ibland tvungen att söka socialhjälp men hon var alltid misstänksam mot sociala myndigheter som tycktes ville

styra hennes liv. Efter åtta års äktenskap skilde hon sig och kämpade på egen hand för sin och sina barns överlevnad.

När hon inte levde i ett fast förhållande hade hon periodvis försörjt sig som sexarbetare, men det var egentligen först när hon som 39-åring flyttade till Malmö och började sälja sex mer regelbundet som hennes liv fick lite mer stadga. Nu fick hon en stadig inkomst och kunde ta med barnen på utlandsresor. Det var också nu som hon kunde ägna sig åt politiskt och social aktivism. Redan tidigare hade hon varit aktiv inom RFHL, Riksförbundet för hjälp åt läkemedelsmissbrukare, ett av de R-förbund som gav ut Pockettidningen R.

Våren 1977 visade Konstfrämjandet i Malmö utställningen "Ömhetens kaniner", där Stig Danielson ställde ut teckningar med motiv från sexarbetarnas vardag. Lilian arbetade tillsammans med konstnären och skrev katalogtexterna. I samband med utställningen

anordnades en debatt om prostitution där Lilian för första gången framträdde och talade för sexarbetares rättigheter. Det var också då hon började använda sitt "artistnamn", Lilian Andersson. Under debatten berättade hon om sitt liv som sexsäljare, men också att hon ville bilda en intresseorganisation. Ungefär samtidigt hade två Stockholmskvinnor som kallade sig Ulli Jacobsen och Christina Persson haft samma idé.

Tillsammans bildade de "Sexualpolitisk Front", Nordens första intresseorganisation för sexarbetare. Tidigt uppstod spänningar mellan Ulli, som betraktade sig mer som småföretagare än som sexaktivist, och de mer vänsterorienterade Lilian och Christina. Lilian var hela livet övertygad socialist. Hon såg den nya organisationen som ett sexualpolitiskt projekt och hennes ambition var att den skulle bli ett R-förbund. Ett problem var att ingen av sexarbetarna kunde stå fram med eget namn och riskera att förlora vårdnaden

om sina barn. Talesperson utåt blev Per-Olof Bengtsson, som arbetade på Vänsterpartiet Kommunisternas riksdagskansli - och för övrigt var svårson till partiledaren C. H. Hermansson. Innan VPK och senare Vänsterpartiet intog en mer radikalfeministisk ståndpunkt fanns det utrymme inom partiet att diskutera prostitution i termer av solidaritet och rättigheter.

Sexarbetaraktivisterna också god kontakt med de forskare som ägnade sig åt prostitutionsfrågan. Sociologen Sven-Axel Månsson och sociologen Stig Larsson lade 1976 fram rapporten *Svarta affärer* där de ingående beskrev de ekonomiska ramarna och de sociala problemen kring prostitution och droghandel i Malmö. Månsson och Larsson hade nära kontakt med Lilian och stöttade föreningens arbete. Bland annat åkte de till Köpenhamn tillsammans med Lilian och knöt kontakter med socialtjänstemän och sexarbetare.

Spänningarna inom Sexualpolitisk Front handlade framför allt om det långsiktiga målet. Lilian deklarerade i flera intervjuer att de på sikt ville avskaffa prostitutionen, men det var ett mål som var svårt att förankra bland medlemmarna. För som Ulli sade i en intervju: "Det går inte att organisera prostituerade och samtidigt säga att de inte får finnas till." Per-Olof Bengtsson, däremot, förklarade att frågan var helt avgörande,

eftersom de annars inte kunde räkna med att få stöd från kvinnorörelsen. Efter långa och svåra diskussioner om det politiska programmet enades medlemmarna kring en kompromiss och skrev i sitt program: "Vi vill genom agitation arbeta för ett samhälle där män och kvinnor är jämlika, sexuellt, socialt och ekonomiskt, där ingen ska tvingas bli prostituerad av social nöd."

Organisationens politiska program bär omisskännlig prägel av Lilians frihetligt socialistiska övertygelse. Det krävde likhet inför lagen, stopp för utslagningen och bättre frivillig narkomanvård. Det hävdade kvinnors rätt till sin sexualitet och krävde bättre sexualundervisning "som även förklarar kvinnors möjligheter att öva upp sin förmåga till orgasm". Ytterligare en stötesten var programpunkten om kopplerlagen. I en första version krävde förbundet att jakten på hallickar och profitörer skulle stoppas, men den formuleringen ändrades till att anhöriga och hyresvärdar som hyrde ut till normalhyra inte skulle straffas.

Den nya föreningen fick stort utrymme i medierna. I april 1977 deltog Lilian, Ulli och Christina i ett debattprogram i TV, men Lilian mindes framträdandet som ett misslyckande. Sexarbetarna hade inte blivit informerade om att teaterregissören Suzanne Osten och journalisten Margareta Garpe skulle delta. Osten och Garpe

hade nyligen skrivit en teaterpjäs och flera debattartiklar mot kommersialiseringen av sex. De var förberedda på att de skulle möta sexarbetarna och fick debatten att handla om kommersialisering och exploatering snarare än om sexarbetares rätt. Lilian och Christina inbjöds också att medverka i ett temanummer om prostitution i *Pockettidningen R*, men numrets utformning spädde på bitterheten. Alla andra grupper som medverkade i temanumren, grundskoleelever, homosexuella, narkotikaberoende och kriminella, fick själva skriva sina texter, men sexarbetarna skulle i stället djupintervjuas. Redaktören bjöd hem dem till sin villa där de fick bo under några dagar och berätta om sina liv. Resultatet fyllde Lilian med avsmak. Ett tjugo timmar långt samtal redigerades så att hon kände sig helt främmande för den publicerade texten. Bara avigsidor och problem lyftes fram, och när Lilian försvarade sitt sätt att tjäna pengar beskrevs det som ett förtvivlat argument framtvingat av sociala omständigheter. Christina Persson skrev i en kommentar: "Jag har aldrig känt mig prostituerad på ett förnedrande sätt förrän jag och Lilian tvingades köpa denna möjlighet att presentera vårt program med våra djupintervjuer".

Det blev till slut en brytning med Ulli, som ogillade de andras vänsterorienterade resonemang, men i stället tillkom Ingegärd Granath från Motala. Hon hade inga barn och hon var också den enda av sexarbetarna

som framträdde med eget namn. Trots att hon utsattes för trakasserier i Motala ville hon inte flytta från staden, men arbetade ibland i Stockholm och Malmö med Lilian och Christina. Tillsammans utvecklade de tre kvinnorna en nära vänskap och stod i ständigt telefonkontakt. Ingegärd avled 2017 och Christina året därpå. En djup saknad efter de två vännerna präglade Lilians sista år i livet.

Förhållandet till kvinnorörelsen var från början ambivalent. I sina första framträdanden betonade Lilian att den nya föreningen ville samarbeta med kvinnorörelsen och gruppen kontaktades också av Grupp 8 och Svenska Kvinnors Vänsterförbund. Det fanns då en beredskap hos delar av kvinnorörelsen att känna solidaritet med kvinnor som sålde sex och Lilian och Christina fick spaltutrymme i Kvinnobulletinen. Men det var också en tid när kvinnorörelsen mobiliserade mot kommersialiseringen av sex och ganska snart blev tongångarna också inom Grupp 8 mer negativa. Under 1980-talet inspirerades nästan hela den svenska kvinnorörelsen av den radikalfeminism som Catharine MacKinnon och Andrea Dworkin formulerade. Det blev svårare för Lilian och de andra aktivisterna att komma till tals, och de tröttnade också på vad de uppfattade som ständiga övergrepp från journalister.

Efter bara några år upphörde Sexualpolitisk Front med sin utåtriktade verksamhet men

fanns kvar som nätverk. Det var också nu som Lilian och de andra aktivisterna började odla sina internationella kontakter. Lilian deltog i The First World Whores' Congress i Amsterdam 1985, och hennes anförande finns återgivet i Gail Phetersens *A Vindication of the Rights of Whores* (1989). "Det är inte olagligt att vara hora i Sverige, men allting omkring oss är förbjudet", rapporterade hon.

Ännu så länge var förhållandet mellan sexarbetaraktivisterna och forskarna gott, och Sven-Axel Månson lät Lilian använda universitetets kopian för att framställa material till kongressen i Amsterdam. Men snart kom det till en brytning. Månsson upprördes över sexsäljarnas svaga position gentemot kunderna och blev övertygat om att en kriminalisering av sexköparna var rätt väg att gå. Under 1990-talet arbetade han för en lagändring, men Lilian uppfattade det som ett svek och kunde aldrig förlåta honom att han "bytte sida".

Sexualpolitisk Front förde alltså en underjordisk tillvaro under 1980-talet och prioriterade sitt internationella engagemang. Men i samband med att den erotiska tidskriften *CupidZero* gjorde ett temanummer om prostitution våren 1991 uppstod en ny organisation, "Valkyria", där Lilian och Christina samarbetade med en grupp yngre sexarbetare. Valkyrias målsättning var mindre omfattande än den som Sexualpolitisk Front

hade formulerat och fokus låg på att kräva bättre psykosocialt stöd för prostituerade och likhet inför lagen. Men nu hade också hiv/aids-prevention tillkommit som en viktig del av verksamheten, och den nya gruppen hade sina möten i aids-organisationen Noaks Arks lokaler. De äldre aktivisternas internationella kontakter var en stor tillgång och i oktober reste Lilian, Christina och en yngre sexarbetare till "Frankfurter Hurenball", där de bland annat träffade representanter från norska PION.

Valkyria blev dock inte särskilt långlivad. Redan året därpå splittrades föreningen på grund av motsättningar inom gruppen. Men nätverket fanns kvar och hade genom åren kontakt med personer som kunde stödja deras sak. När historikern Tomas Söderblom disputerade på avhandlingen *Horan och batongen* (1992) var Lilian och Ingegärd med på hans disputation. Ingegärd opponerade ex auditorio för att förklara vad boken betydde för att öka respekten för sexarbetare. Tillsammans med Tomas Söderblom lyckades de även få till stånd en uppvaktning av socialminister Bengt Westerberg, men han avvisade deras krav och hänvisade till den kommande prostitutionsutredningen.

Det skulle dröja till 2001 innan nästa försök att organisera prostituerade gjordes. I samband med Pridefestivalen i Stockholm bildades Riksorganisationen för sex- och

erotikarbete, Rosea, som var öppen för sex- och erotikarbetare och även deras allierade. Lilian och Ingegärd var med från början, och nu blev också sexarbetaren Rosinha Sambo och journalisten Petra Östergren engagerade. Lilian var vid det här laget skeptisk mot möjligheten att organisera sexarbetare i Sverige. Däremot inledde hon och Petra Östergren ett samarbete som ledde till en livslång vänskap. Lilian har en framträdande plats i Petra Östergrens bok *Porr, horor och feminister* (2006).

Aktivismen i den nya föreningen gick på halvfart och 2008 bestämde sig Pye Jakobsson och de andra sexarbetarna inom Rosea att göra en nystart, den här gången utan att bjuda in medlemmar som inte hade egna erfarenheter av sexarbete. En ny förening, Rose Alliance, bildades där Lilian var en självklar medlem och aktiv på årsmötena. Hon deltog också livligt i debatterna på mailingslistan "Sexdebatt" som i slutet av 1990-talet samlade aktivister och intellektuella som var kritiska till den radikalfeministiska världsbilden. Vid den här tiden började Lilian sammanfatta sexarbetarnas organiseringsförsök och bidrog till listan med sina minnen. I hennes kvarlämnade papper finns också delar av ett bokmanuskript. Hennes liv var dock för hektiskt för att hon skulle hinna samlas sig och avsluta boken. I stället ägnade hon sitt liv åt nätverkande och att stötta sexarbetare och deras familjer.

Lilian hade en mångsidig personlighet. Varm, intelligent och karismatisk, med skarp tunga och mycket humor. Hela hennes liv var präglad av rastlös verksamhetslusta, en obändig vilja till självbestämmande och ett skarpt intellekt. Lilian var djupt besviken över att så få lyssnade på hennes argument, men hon tappade aldrig tron på att vad hon gjorde var meningsfullt. När Giulia Garofalo Geymonats bok *Köpa och sälja sex* (2016) lanserades på Lunds universitet var Lilian där och uttryckte sin glädje över att en ny generation feminister var med i diskussionen utan att ha en fördömande eller nedlåtande syn på sexarbetare. Utan Lilians ihärdiga och målmedvetna arbete hade svenska sexarbetare inte haft den grund att stå på som de idag har i kampen för respekt och rättigheter. Hennes omfattande arkiv förvaras nu i RFSU:s samlingar på Arbetarrörelsens Arkiv och Bibliotek i Stockholm och är öppet för forskning efter tillstånd från RFSU:s styrelse. År 2017 tilldelades Lilian Jasminepriset, Rose Alliances pris för insatser mot exploatering och våld mot sexarbetare.

Närmast sörjande är hennes fyra barn. Lilian begrovs den 22 mars i Djurgårdskyrkan. Alla hennes barn var där och även flera vänner från sexarbetarrörelsen.

Jens Rydström